

A LATHYRUS AFFINIS ÉS L. GRAMINEUS BÜKKÖNYFAJOK FÖLDRAJZI ELTERJEDÉSE.

(AREA GEOGRAPHIA LATHYRI AFFINIS ATQUE L. GRAMINEL.)

Dr. BORBÁS VINCZÉ-től Budapesten.

A *Lathyrus affinis* Guss. a «*L. Aphaca* L.»-vel, a *L. gramineus* Kern. pedig a «*L. Nissolia* L.»-vel oly közel rokon, hogy pontosabban meg nem figyelve, könnyen össze lehet őket téveszteni; sőt a *L. affinis*-t meg a *L. gramineus*-t egész máig gyakran *L. Aphaca*, illetőleg *L. Nissolia* néven különböztetik szét, vagy emlegetik a floristikai értekezésekben. Én a magyar nemzeti múzeum és saját magam gyűjteményében bőséges anyagot vizsgáltam, s ennek alapján e két délibbvidéki bükkönyfaj földrajzi elterjedését sokkal bővebben jelölhetem, mint a hogy idáig ismerték.

1. A *Lathyrus affinis* Gussone «*Floræ Siculae Synopsis*»-ában, a II. kötet Addendai (1845.)¹ közt, a 853. l. van leírva, s az ismeretesebb *L. Aphaca*-tól megkülönböztetve. Gussone ritka munkájából a *L. affinis* diagnosisa a következő:

«*L. aphyllus, glaber, cirrhis simplicibus filiformibus; stipulis magnis oppositis, imis ovatis, reliquis late cordato-hastatis, pedunculis unifloris, elongatis, undique glabris, calycibus corollâ duplo brevioribus, leguminibus linearibus (2 lin. longis) compressis glabris.*»

Ezekkel a bélyegekkal szemben a *L. Aphaca* ugyanazon a lapon a *L. affinis*-től a következőleg különbözik:

«*Stipulis . . . imis ovatis, reliquis sagittato-cordatis, pedunculis . . . ad articulum adpresse pilosis, calycibus corollam subaequantibus.*»

Gussone leírásában, a mint tovább folytatja, a *L. affinis*-ről még a következők nevezetesek. Ismételnem kell ezeket, mert a *L. affinis*-ről másutt alig lehet valamit olvasni.

«*Habitus omnino præcedentis,*² sed stipulae late ovatae, obtusiores, tenuiores, auriculis fere rectangule patentibus: pedunculi graciliores, ac fere

¹ Confer. op. c. p. 674.

² Sine dubio lapsu calami aut errore typographico pro «*latis*», ut supra dicitur de *L. Aphaca*.

³ *Lathyrus Aphacae*.

setacei, sat raro hinc inde pilosiusculi: *flores duplo maiores: vexillum duplo latius*, basi non valde constrictum ut in illo: alae latiores, fere orbiculatae, carinam non ut in praecedente aequantes, in quo vexillo semel, in nostro vero duplo breviores: legumina iam perfecta, et semina non vidi.»

GUSSONE valamint ARCANGELI (Compend. Fl. Ital. p. 195.) leírásának megfelelő *L. affinis* van a magy. nemz. múzeum herbariumában Padua vidékéről, «*L. Aphaca*» név alatt (in olivetis montis Ortone ad Abano). Ezzel valamint GUSSONE leírásával is megegyezik az a bükkönyfaj, a mely HELDREICH «Herbarium florae Hellenicae» gyűjteményében (nr. 20), valamint BAENITZ «Herbarium Europaeum»-ában is (1875, 2396. sz. a.) Athene vidékéről, helyesen *L. affinis* névvel megjelent. Ez a növény azonban Európa déli és közép tájain, mint a zöldséges földeket kísérő gyom, több helyen megjelenik, s egészen Elszaszig felhat éjszak felé. GUSSONE a *L. affinis*-t világos szavakkal bélyegezte, úgy hogy a *L. affinis*-ről rejtelmesség, kétség vagy félreismerés fenn nem foroghat.

Azok a bükkönyfajok, melyeket én GUSSONE szavai szerint *L. affinis*-nek tartok, rendszeren erőteljesebbek, magasabbak, mint a *L. Aphaca*, melléklevele szembeötlő módon szélesebb, a növény színe deresebb zöld, virágja nagyobb, körülbelül 11—12 mm. hosszú, virágkocsánja jobban megnyúlik, kelyhe sallangja lándzsás, valamivel szélesebb, mint a *L. Aphaca*-é.

Lathyrus affinis Guss. semper robustior, maior et stipulis conspicue latoribus, basi magis truncatis praedita est ac *L. Aphaca* L., colore magis glaucescenti perfusa, flores maiores, circiter 11—12 mm. longi pedunculis magis elongatis; calycis lacinae lanceolatae, paulo latiores ac in *L. Aphaca*.

Ellenben a *L. Aphaca* apróbb termetű, zöldebb, melléklevelei kisebbek, a száron sűrűbben állnak, gyakran egymást sindelyezik, virága csak 7—8 mm. hosszú, kehelysallangja szálas-lándzsás, — tehát mindent összevetve, a *L. affinis* Gussone inkább csak délibb táji fajtája a *L. Aphaca*-nak, de a vetőmaggal elterjedésének délibb határait messze túllépte.

Lathyrus Aphaca L. minor, magis viridis, stipulis minoribus, magis confertis, saepius imbricatis, floribus 7—8 mm. longis, calycis laciniis linearilanceolatis. Ex his *L. affinis* Gussone non nisi varietas *L. Aphacae* australis esse videtur, quae tamen seminibus frumentariis in Europa magis dispersa est, et nunc in Alsatia quoque superiore invenitur.

A *L. Aphaca*, az én tapasztalásom szerint, nagyon elszórva s többnyire szálonként nő, csak Fiume környékén valamivel gyakoribb. Éjszak felé inkább ez terem, de dél felé elterjedése a *L. affinis*-ével jobban összebonyolódik, sőt vele találkozik is. Néhol azonban a *L. Aphaca* még délen is egymaga, *L. affinis* nélkül, terem, pl. Inarimes szigetén GUSSONE következő szavai szerint: * «*corolla lutea parva*». Ellenben Sicilia szigetén mind a

* Enumeratio plantarum vascularium insulae Inarimes, p. 108. (1854.)

kettő nő, mert TODARO, Flora Sic. exsicc. 1128. száma a *L. Aphaca*-hoz tartozik.

Hazánkban éjszak felé a *L. Aphaca*, dél felé inkább a *L. affinis* terem; Fiume környékén pedig hol az egyik, hol a másik. A haza belföldjén, legéjszakibb termőhelyen, 1864 és 1865-ben, Eger zöldséges kertjeiben néhány szálát láttam. Ennek valamint az Arbe szigetén gyűjtött növénynek is a virágkocsánja megrövidült, akkora hosszú mint a melléklevél vagy még rövidebb (pedunculi longitudinem stipularum æquantés aut illis breviores, habitu *L. Pseudo-aphacae* Boiss.). A haza nyugoti részében Kőszeg, továbbá Barátmajor tarlóiban láttam, de Felső-Lövő mellől is említik.* A haza déli részén Szakolovác és Bázias közt, de az utóbbi község területén, Szvinczán, a tengerparton pedig Fiume körül, Kantrida felé, a a Skurinja meg a Rečina völgyekben szedtem. Hazánk keleti részeiből említik, de én ott nem láttam, mert a hegyeket járva, a szántott-vetett helyeket nem igen vizsgáltam.

Sporadica atque pauca exemplaria vidi Agriæ, Günsii, ad Barátmajor (Mönchmeyerhof in comitatu Castriferrei), inter Bázias et Szakolovác, ad Szvincza. Ad Rakovác (Kit. msept.). Circa Flumen (Fiume) frequentior.

Area geographica *L. Aphacae*:

In *Styria*: Römerbad! ad Tüffer (in herb. mus. nat. Budapest).

In *Dalmatia*, in cultis Arbæ (BORB. 1881).

In *Tirolia*, Schluderbach (BOHATSCH in herb. mus. nat. Budapest).

Id *Gallia*: Cannes! (Masson), Auch! (Dupuy).

In *Mallorca*: Puiz, de Teix (WILLK.!).

In Italia, Sicilia, Germania etc.

A *L. affinis* ellenben Sicilián, Görögországon és Macedonián kívül (NYMAN: Conspectus fl. Europ. p. 204) még a következő helyeken is terem (Extra Siciliam, Græciam** et Macedoniam in aliis quoque regionibus plusminus dispersus invenitur):

In *Hungaria*: inter Kamenitz et Pétervárad (BORBÁS 1886), ad Quinqueecclesias (MÁJER, in herb. mus. nat. Budapest), locis humidis ad Jassenova cott. Temes, sat frequens (BORB. 1885); rarissima in silvula urbis (Városliget) et in cultis campi Rákos Budæ-Pestini (G. PERLAKY 1888, 1889), ad Eszterháza Hungar. occid. (ALBACH, in herb. mus. nat.).

In *Hungaria litorali* atque *Croatia* circa Flumen, ad Bukkaritzza (BORB. 1876) et Ogulin (BORB. 1881).

* Verzeichniss der Gefässpflanzen, welche in der Umgegend Oberschützen gefunden wurden, a felsőlövői realgym. 1857/8. programnjában. V. ö. Borb. Geographia atque enumeratio pl. com. Castriferrei p. 320.

** *Lathyrus Aphaca* «floribus pallidis», HELDREICH pl. exsicc. anni 1851, no 1852 bis.

In *Hungaria orientali* (Transsilvania): inter segetes ad Fenyőfalva (Giresau, Fuss, in herb. mus. nat. Budapest).

In *Istria*: ad Polam (*L. Aphaca* Aschers., Hack. et Freyn exsicc.: non L.).

In *Serbia*: ad Topčider (BORB. 1886).

In *Dobrudscha*: in ripa Danubii ad Kakurleni (Sint. in herb. mus. nat.).

In *Rumelia*: ad Karlovam (FRIV., in herb. mus. nat.).

In *Gallia*: Ains, Moissons à Culoz (*L. Aphaca* Déséglise exsicc., non L.), à Dole (Jura). In Flora Gallica mentio *Lathyris affinis* nulla.

In *Italia*: in dicione Patavina (p. 79).

In *Anatolia Asia* ad Smyrnam (un. it. v. FLEISCHER, in herb. mus. nat. Budapest.).

In *Germania*: Friedrichsfeld (WIRTH in herb. mus. nat.). In Alsatia superiore: Malmerspach bei Than (*L. Aphaca* Zimmerlich) omnino typica!

Lathyrus Aphaca var. **foliolosa** Brébiss. Fl. Norm. éd. IV. p. 95. (1869) e dicione Avennicā (Avignon, legit DELACOUR, in herb. mus. nat. Budapest) cirrhis quam in typo brevioribus, foliolum lineari-lanceolatum gerentibus, ob flores maiores subvarietatem sistit *Lathyri affinis*, foliolo terminali apparente.

Lath. Aphaca Billot, Fl. Gall. et Germ. exicc. 1474, bis, autem [variété à vrille remplacée par une foliole lineaire-lancéolée] Lloyd. Fl. de l'Ouest p. 139 (1854)] e dicione «La-Mothe-Saint Héray (Deux-Sèvres)» ob flores minores *L. Aphacae* varietatem sistit *phylloporam*.*

2. **Lathyrus gramineus** Kern. Oesterr. Botan. Zeitschrift XIII. (1863) p. 188., species *L. Nissoliae* parallela ovariis fructibusque omnino glaberrimis (confer *Uechtrizii* opinionem in Oesterr. Botan. Zeitschr. 1864 p. 195) in *Hungaria australi* modo cum *L. Nissolia* promiscue (Carlovicii, Temesvarini, ad Buziás, Szvimeza et Orsova), modo solus, absque *L. Nissolia* provenit: ad Ó-Moldova, in dicione specus Galambócensis, in confinibus pagorum Szilas, Izgár et Vermes cott. Temes, ad Mosnitza (ad Temesvarinum).

In *Hungaria occid.*: in silvis ad Kis-Marton supra «Thiergarten» (ALBACH in herb. mus. nat. Budapest.!).

In pratis ad Verbovecz Croatiae (BORBÁS 1884).

In *Istria*: in silvis frondosis ad Polam (FREYN in herb. mus. nat. !; *L. Nissolia* b) *glabrescens* Freyn Fl. v. Süd. Istr. 1877 p. 87). Ad Polam nec non circa Rovinium (Rovigno) etiam *L. Nissolia* provenit.

In Austria inferiore ad Neuwaldeck prope Vindobonam (*L. Nissolia* Kováts exsicc. no 724., non L.).

In *Gallia*: Lelin (Dupuy), Cubjac dicionis Burdigalæ (Bordeaux).

* Confer praeterea GRENIER: Fl. de la Chaîne Jurassique p. 192.

In *Germania* : Rosenberg ad Magdeburgum, Friedrichstadt Saxoniae (UECHTR. l. c.)

Denique memoratu dignum esse censeo, ut in Hungaria orientali (Transsilvania), nec non ad Illadium, Csiklovam, ad Thermas Herculis, Básiás ad Quinqueecclesias et in agro Fluminensi (in valle Skurinja), ubi *L. Nissolia* * certe provenit, *L. gramineus* Kern. nondum repertus sit.

* Etiam ad Szirák et Ipoly-Litke cott. Neograd., Koszorúsbikk ad Szokolya (Hont), Nadasd (Borsod), Agriae (Eger), Nagy-Bátöny Mátrae, in dicione boreali crescit.